

Kunnskapsdepartementet

Høringsnotat

forskrift om endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

forskrift om endring i forskrift om tilbakebetaling av utdanningsstøtte 2021

forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte

mai 2021

1. Innledning

Kunnskapsdepartementet sender med dette på høring endringer i følgende tre forskrifter:

- forskrift av 27. mars 2020 om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge
- forskrift av 17. desember 2020 om tilbakebetaling av utdanningslån 2021
- forskrift av 15. april 2020 om utdanningsstøtte

Endringene kommer som følge av forslag fra regjeringen til endring i statsbudsjettet for 2021 gjennom revidert nasjonalbudsjett.

I forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge foreslår departementet å godkjenne for utdanningsstøtte perioder der opplæring som blir satt i gang av, eller i samråd med, Arbeids- og velferdsetaten (Nav), er lagt opp uten livsoppholdsytelser fra Nav. Se omtale av forslaget i høringsnotatets kapittel 2.

I forskrift om tilbakebetaling av utdanningslån 2021 foreslår departementet å videreføre ut dette året det midlertidige unntaket som gir flere betalingsutsettelse, for å unngå at nyutdannede og arbeidsledige låntakere får varige betalingsproblemer som følge av covid-19-pandemien. Se omtale av forslaget i høringsnotatets kapittel 3.

I forskrift om utdanningsstøtte foreslår departementet at studenter i utlandet som er i sitt 16. og siste semester med rett til lån og stipend våren 2021, og som kan dokumentere at de blir forsinket vår 2021 på grunn av covid-19-pandemien, får rett til lån og stipend til ytterligere 30 studiepoeng, ordinært ett semester. Se omtale av forslaget i høringsnotatets kapittel 4.

2. Rett til lån og stipend for deltakere i *Menn i helse* og lignende prosjekter

Gjeldende rett

Etter forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge § 5 bokstav c blir opplæring som er satt i gang av, eller i samråd med Nav, ikke godkjent for utdanningsstøtte selv om utdanningen oppfyller øvrige krav til godkjenning. Med "blir satt i gang av eller i samråd med" menes utdanning som Nav anskaffer sine brukere utenom ordinære studie- og elev/lærlingplasser som er åpne for alle typer søkere, dvs. utdanning som er spesielt tilrettelagt som arbeidsmarkedstiltak for brukere av Nav. Disse brukerne får ulike livsoppholdsytelser fra folketrygden for å komme i arbeid. Fagskolestudenter, elever og lærlinger som tar slik opplæring, har dermed ikke rett til lån og stipend fra Lånekassen. Dette omfatter også deltakere i prosjekter slik som *Menn i helse*, hvor deltagerne går en periode uten livsoppholdsytelser fra Nav mens de tar en del av opplæringen.

Fordi det er utfordrende for Lånekassen å fange opp at en utdanning er spesielt tilrettelagt for Nav-brukere, har enkelte utdanninger innenfor prosjektet blitt godkjent for utdanningsstøtte tidligere. Etter en gjennomgang er det klart at gjeldende regelverk ikke åpner for at utdanninger innenfor *Menn i helse* eller lignende prosjekter kan godkjennes for utdanningsstøtte.

Departementets vurderinger og forslag

Nav setter i gang en rekke opplæringstiltak som er spesielt tilrettelagt for sine brukere. Noen av disse tiltakene kan være et større samarbeidsprosjekt med andre aktører, slik som fylkeskommunene og Kommunesektorens organisasjon (KS). Prosjektene kan ha flere ulike formål, blant annet som rekrutteringstiltak for det lokale samfunnet eller til en bestemt sektor, gjerne i tillegg til formålet om å få flere i arbeid. Et godt eksempel på dette er prosjektet *Menn i helse*.

Prosjektet *Menn i helse* er for menn mellom 25 og 55 år som skal bidra til at flere kan ta fagbrev for å bli helsefagarbeider. Prosjektet er et samarbeid mellom kommuner, fylkeskommuner, Nav, Helsedirektoratet og KS. Deltakerne i prosjektet rekrutteres via Nav. Prosjektet er innrettet mot arbeidssøkende og gir mulighet til å få arbeid i kommunesektoren etter fullført fagbrev. Prosjektet skal både bidra til å få flere menn til å velge helse- og omsorgssektoren, til at kommunene kan få en større arbeidsstyrke, men også til å få flere i arbeid.

Noen opplæringstiltak kan være lagt opp slik at det er perioder hvor deltagerne får livsoppholdsyttelser fra Nav, og perioder hvor de ikke får det. For *Menn i helse* får deltagerne i den første, teoretiske delen av opplæringen livsoppholdsyttelser fra Nav, mens i den andre praktiske delen av opplæringen får deltagerne kun lærlinglønn fra arbeidsgiveren. Samtidig vil som regel ikke lærlinglønn stå i forhold til voksnes økonomiske forpliktelser og deres eventuelle forsørgeransvar. Mange vil derfor ha behov for ytterligere støtte til livsopphold under denne delen av utdanningen.

Kunnskapsdepartementet ønsker ikke at manglende finansiering til livsopphold skal stå i veien for rekruttering til slike prosjekter. En av regjeringens prioriteringer i Granavolden-plattformen er å etablere flere fleksible og tilpassede utdanningsløp for å øke antallet arbeidstakere med fag- og yrkesutdanning. Regjeringen ønsker med Meld. St. 14 (2019–2020) *Kompetansereformen* å fortsette arbeidet med å gjøre utdanningsstøtteordningen mer fleksibel og tilpasset livslang læring, også for voksne som tar videregående opplæring. Samtidig er det forventet at etterspørselen etter personer med fag- og yrkesutdanning trolig øker i årene som kommer, ifølge Meld. St. 14 (2020–2021) *Perspektivmeldingen*. Dette kan bli akutt for enkelte sektorer, slik som helse- og omsorgssektoren, hvor SSBs fremskrivninger¹ viser at etterspørselen allerede er høy og kommer til å øke vesentlig fremover. Det er derfor gode argumenter for å tilpasse regelverket for utdanningsstøtte slik at det kan fungere som et bedre virkemiddel i møte med samfunnets fremtidige behov.

Dagens regler begrenser muligheten for deltagerne i prosjekter slik som *Menn i helse* til å få lån og stipend fra Lånekassen. Formålet med begrensningen er å unngå at det offentlige gir dobbel finansiering av støtte til livsopphold. Opplæringen kan likevel være lagt opp slik at deltagerne i en gitt periode ikke får livsoppholdsyttelser fra Nav. Dagens regel tar ikke hensyn til det. En regel hvor hele opplæringen faller utenfor utdanningsstøtteordningen, er derfor ikke treffsikker nok.

Kunnskapsdepartementet vurderer at i perioder hvor slik opplæring er lagt opp slik at deltagerne ikke får livsoppholdsyttelser fra Nav, skal deltakerne kunne få rett til lån og stipend. Den enkelte bør unngå å oppleve unødvendig store svingninger i egen økonomi.

Departementet foreslår derfor at det blir gjort unntak i § 5 c for perioder hvor opplæring som er satt i gang av, eller i samråd med Nav, er lagt opp uten livsoppholdsyttelser fra Nav. Endringen skal omfatte alle deltagere i slik opplæring fra og med høsten 2021.

3. Utvidet antall betalingsutsettelse under pandemien

Gjeldende rett

Etter utdanningsstøtteleven kan en normalt utsette betaling av hele terminbeløp i inntil tre år eller inntil seks år ved utsetting av halve terminbeløp. Med økende arbeidsledighet under pandemien, har det vært nødvendig med tiltak rettet mot arbeidstakere og nyutdannede for å unngå at flere får varige betalingsproblemer. Etter utdanningsstøtteleven kan en normalt utsette betaling av hele

¹Hjemås, G., E. Holmøy og F. Haugstveit (2019): *Fremskrivninger av etterspørselen etter arbeidskraft i helse- og omsorg mot 2060*, Rapporter 2019/12, Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/386122?ts=16a9b1eef68>

terminbeløp i inntil tre år eller inntil seks år ved utsetting av halve terminbeløp. Med økende arbeidsledighet under pandemien, har det vært nødvendig med tiltak rettet mot arbeidstakere og nyutdannede for å unngå at flere får varige betalingsproblemer. I forbindelse med Prop. 96 L (2019–2020) vedtok Stortinget derfor en lovendring slik at det i særlige tilfeller kan gis regler om betalingsutsettelse i mer enn tre år. Utbruddet av covid-19 regnes som et særlig tilfelle som kan gi rett til utvidede betalingsutsettelse. [I forskrift om tilbakebetaling av utdanningslån 2021 § 7-1a](#) ble det derfor innført rett til betalingsutsettelse ut over grensen på tre år under utbruddet av covid-19, begrenset i perioden frem til 1. juli 2021.

Departementets vurderinger og forslag

På grunn av pandemien har mange opplevd inntektstap, og dermed har risikoen økt for at flere kan få betalingsproblemer. Dersom dette er personer med utdanningslån i Lånecassen, og de har nådd grensen eller er nær grensen for maksimalt antall betalingsutsettelse de kan få innvilget, vil de etter gjeldende regler ikke kunne få flere betalingsutsettelse etter 1. juli 2021. Lånet kan i så fall bli sagt opp og overført til Statens innkrevingssentral. Dette kan få alvorlige konsekvenser for den enkelte og samfunnet i lang tid fremover.

For å avhjelpe låntakere som står i en vanskelig situasjon som følge av pandemien, foreslår departementet å videreføre ordningen med utvidet tilgang til betalingsutsettelse i Lånecassen ut 2021. Gjeldende § 7-1 a begrenser denne utvidede tilgangen til betalingsutsettelse til å gjelde frem til 1. juli 2021, men etter departementets vurderinger, antas det at ordningen fremdeles vil være nødvendig etter denne datoen.

En utvidet tilgang til betalingsutsettelse vil gi klare velferdspolitiske fordeler. Med en utvidelse vil flere bli værende som ordinære låntakere i Lånecassen og unngå en betalingsanmerkning som kan påvirke privatøkonomi fremover når lånet blir sagt opp. Å unngå å få lånet oppsagt vil også være viktig dersom en ønsker å ta mer utdanning og ha rett til mer lån og stipend senere, noe som er i tråd med regjeringens satsing på kompetanseheving og omstilling.

Departementet mener at utvidet tilgang til betalingsutsettelse skal gjelde alle låntakere. Et eventuelt krav om at låntakere må dokumentere en årsakssammenheng vil gjøre tiltaket både kostbart og lite effektivt, da det vil kreve manuell saksbehandling og medføre lang saksbehandlingstid.

Departementet foreslår derfor at for kalenderåret 2021 anses utbruddet av covid-19 som et særlig tilfelle etter [utdanningsstøtteleven § 8](#) fjerde ledd andre punktum, og det kan derfor etter dette bli gitt betalingsutsettelse til 31. desember 2021 ut over den normale grensen. Betalingsutsettelse vil fremdeles ikke kunne gå ut over dagens rammer for nedbetalingstid, slik at en ikke vil kunne utvide rammen for maksimal nedbetalingstid på 30 år. Se forslag til endring i § 7-1 a i forskrift om tilbakebetaling av utdanningslån 2021 i høringsnotatets kapittel 6.

4. Utvidet rett til lån og stipend for enkelte studenter i utlandet

Gjeldende rett

For studieåret 2020–2021 har en søker rett til lån og stipend i inntil åtte år til sammen. I [forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte](#) som trådte i kraft 15. april 2021, har departementet endret beregningsmetoden for hvor lenge studenter og elever kan få lån og stipend, fra antall år til antall studiepoeng. Fra og med studieåret 2021–2022 har en søker rett til lån og stipend til utdanning på inntil 480 studiepoeng eller tilsvarende. Den nye beregningsmetoden innebærer at alle vil ha rett til lån og stipend til en utdanning som tilsvarer åtte år med fulltidsutdanning, men den enkelte får

større valgfrihet rundt bruk av tidsrammen. Se omtale av endringen i [høringsnotat om forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte](#) kapittel 5.

Endringen har likevel ikke tilbakevirkende kraft for studenter og elever som har brukt opp retten til lån og stipend i åtte år etter gjeldende rett studieåret 2020-2021. Disse vil ikke ha rett til ytterligere lån og stipend. Studenter som er i sitt siste semester med rett til lån og stipend vårsemesteret 2021 og som blir forsinket samme semester som følge av pandemien, vil dermed ikke ha rett til ytterligere lån og stipend til å kunne fullføre påbegynt utdanning.

Departementets vurderinger og forslag

Departementet vurderer at det er en risiko for at studenter i utlandet, som denne våren er i sitt 16. og siste semester med rett til lån og stipend, kan bli forsinket i utdanningen sin på grunn av covid-19-pandemien. Dette gjelder i all hovedsak studenter som tar en hel grad i utlandet, da disse må forholde seg til sitt utenlandske lærested ved gjennomføring av inneværende semester. Regler knyttet til innreise, vaksinerings eller andre restriksjoner kan påvirke muligheten denne gruppen har til å ta eksamen våren 2021. Departementet foreslår derfor et unntak fra maksimumsgrensen for rett til lån og stipend slik at disse studentene får rett til lån og stipend til ytterligere 30 studiepoeng, ordinært ett semester, for å fullføre utdanningen sin.

Unntaket gjelder fremover så lenge det er studenter som søker lån og stipend, som var i sitt 16. semester med lån og stipend våren 2021 og som ble forsinket uten å kunne noe for det på grunn av covid-19-pandemien. Det er et vilkår at pandemien er årsaken til at forsinkelsen oppstod våren 2021, og at dette kan dokumenteres. Retten trer i kraft ved studiestart høstsemesteret 2021, men skal følge den aktuelle søkeren inntil vedkommende får brukt den.

En særlig gruppe studenter i utlandet, for eksempel medisinstudenter, tar utdanning hvor eksamen tas for hele året om våren. Et helt år går dermed tapt hvis eksamen i inneværende semester faller bort. Disse studentene vil derfor ha behov for å ta to semestre ut over maksimumsgrensen dersom de blir forsinket på grunn av pandemien. Departementet foreslår derfor at retten til lån og stipend for studenter som våren 2021 tok en utdanning som var lagt opp med eksamen bare én gang i året, utvides med ytterligere 30 studiepoeng.

Forslagets avgrensning til å gjelde bare studenter i utlandet som våren 2021 var i sitt 16. semester med rett til lån og stipend, er begrunnet i at disse studentene opplever det mest akutte behovet for å få avklart retten til lån og stipend og deres mulighet til å fullføre utdanningen sin høsten 2021. For studenter i Norge satt Kunnskapsdepartementet ned en arbeidsgruppe som har foreslått en rekke andre tiltak for at studentene skal få gjennomført studiene. Denne utvidelsen gjelder derfor ikke for studenter i Norge. Departementet følger likevel nøye med situasjonen for andre grupper som kan bli forsinket i utdanningen sin på grunn av covid-19-pandemien og vil vurdere regelverksendringer dersom nødvendig.

Departementet viser også til at lignende tiltak ble innført våren 2020 for studenter i utlandet som våren 2020 var i sitt 16. og siste semester med lån og stipend og som ble forsinket våren 2020 på grunn av pandemien, jf. [forskrift om utdanningsstøtte § 70 a](#). For denne gruppen innebærer regelverksendringen ingen endring i rettigheter som følge av at unntaket utvides. Likevel vil departementet legge til at enkelte utdanninger i utlandet ikke følger semester-inndelingen vi benytter i Norge, som ligger til grunn for utdanningsstøtteregulverket, og at enkelte læresteder i utlandet tilbyr utdanninger med oppstart både i et høst- og vårsemester. Dette innebærer at endringen også gjelder studenter i utlandet som høsten 2020 var i sitt 16. og siste semester med lån og stipend, og kan dokumentere samme begrunnelse for forsinkelse.

Se forslag til endring i §70 a i høringsnotatets kapittel 6.

Departementet foreslår også en regelteknisk endring i tittelen på gjeldende § 70 slik at ordlyden er i tråd med den nye beregningsmetoden for hvor lenge studenter og elever kan få utdanningsstøtte. Endringen innebærer ingen praksisendring. Se forslag til ny tittel i § 70 i høringsnotatets kapittel 6.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene har budsjettmessige konsekvenser, jf. omtale i Prop. xx S (2020–2021). For at tiltakene kan gjennomføres, kreves det bevilgningsvedtak i Stortinget.

6. Forslag til forskriftsendring

Forskrift om endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet dd. måned 2021 med hjemmel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven) § 4 og § 21

I forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge gjøres følgende endringer.

I

§ 5 bokstav c skal lyde:

opplæring som blir satt i gang av, eller i samråd med, Arbeids- og velferdsetaten, med unntak av perioder hvor opplæringen er lagt opp uten livsoppholdsytelser fra Arbeids- og velferdsetaten

II

Endringen trer i kraft straks, med virkning fra 16. august 2021.

Forskrift om endring i forskrift om tilbakebetaling av utdanningslån 2021

Fastsett av Kunnskapsdepartementet dd. måned 2021 med heimel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven) § 8, § 9, § 10, § 14 og § 15

I

I forskrift 17. desember 2020 nr. 3022 om tilbakebetaling av utdanningslån 2021 blir det gjort følgende endring:

§ 7-1 a første ledd skal lyde:

Under utbrotet av covid-19 har låntakar i 2021 rett til utsetjing med betalinga av terminbeløp ut over grensa på tre år i § 7-1 første ledd.

II

Endringa trer i kraft straks.

Forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet dd. måned 2021 med hjemmel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven) § 5

I

I forskrift 15. april 2020 nr. 798 om utdanningsstøtte gjøres følgende endringer:

§ 70 tittel skal lyde:

§ 70: *Antall studiepoeng eller år med lån og stipend*

§ 70 a skal lyde:

§ 70 a *Antall studiepoeng med lån og stipend ved forsinkelse i utdanning i utlandet i 2020 eller våren 2021 på grunn av utbruddet av covid-19*

Denne bestemmelsen gjelder så lenge det er søkere som oppfyller vilkårene i andre og tredje ledd.

Lån og stipend kan gis til utdanning på inntil 30 studiepoeng eller tilsvarende utover grensen på 480 studiepoeng eller tilsvarende i § 70 første ledd til søkere i utdanning i utlandet som i 2020 eller våren 2021 var i sitt 16. semester med rett til lån og stipend, og som ble forsinket i utdanningen i samme semester på grunn av utbruddet av covid-19.

Retten til lån og stipend utvides med 30 studiepoeng eller tilsvarende utover grensen i andre ledd dersom søkeren tok en utdanning som var lagt opp med eksamen bare én gang i året.

II

Forskriften trer i kraft straks.